

Ю. М. Великорода, О. Т. Сіреджук,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ОКАЗИОНАЛІЗМІВ У МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Стаття присвячена дослідженню інтерпретаційного механізму, задіяного при трактуванні окказіоналізмів у медійному дискурсі. На основі підходу теорії релевантності простежується інференційний ланцюжок та з'ясується когнітивний ефект таких висловлень. У процесі комунікації окказіоналізми у медійному дискурсі часто створюються як телескопічні одиниці, в результаті чого формується *ad hoc* концепт, який містить ключові ознаки кожного з компонентів новоутвореної одиниці.

Ключові слова: теорія релевантності, окказіоналізм, телескопія, імпліцитна передумова, *ad hoc* концепт

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ОККАЗИОНАЛІЗМІВ В МЕДІА ДИСКУРСЕ

Статья посвящена исследованию интерпретационного механизма, который возникает при толковании окказионализмов в медиа дискурсе. На основании подхода теории релевантности, мы изучили инференционную цепь и определили когнитивный эффект таких высказываний. В процессе коммуникации окказионализм в медиа дискурсе часто создается в форме телескопических единиц, в результате чего формируется *ad hoc* концепт, имеющий ключевые признаки каждого из компонентов окказионализма.

Ключевые слова: теория релевантности, окказионализм, телескопия, имплицитная предпосылка, *ad hoc* концепт.

INTERPRETATION OF OCCASIONALISMS IN MEDIA DISCOURSE

The article discusses the interpretation scheme involved in interpreting occasionalisms in media discourse. On relevance-theoretic terms we determined the inferential chain and defined the cognitive effect of such utterances. In the process of communication occasionalisms in media discourse are often created as blends, as a result of which an *ad hoc* concept, which contains the key features of each of the components of the new unit, is formed. The context specific meaning of such a unit is derived through a set of implicit premises and implicit conclusions about the meaning of the unit. Even though the interpretative effort is increased, the cognitive result of interpreting such utterances determines the occasional form of the nomination. Usually such new formations bear a strong resemblance to an existing lexical unit, while the newly added component specifies the context or the object of the nomination. The relevance-theoretic approach enabled us to more specifically define the ultimate cognitive result achieved with the help of the new formation. Such occasional units possess a greater potential for attractiveness and are emotionally and axiologically more obvious than standard lexical units. Media discourse not only provides a favourable environment for such units, it also encourages the authors to create them, as the novelty of form and meaning often constitute the driving force in contemporary journalism.

Key words: relevance theory, occasionalism, blend, implicit premise, *ad hoc* concept.

Постановка проблеми. Проблема узуальності та окказіональності постійно перебуває у центрі уваги дослідників як одна із форм вираження дихотомії мови та мовлення. Хоча окказіоналізм має свою оригінальну форму, у медійному дискурсі такі одиниці трапляються відносно часто, не спричиняючи проблем для інтерпретації. Однак інтерпретаційний механізм, задіяний при трактуванні таких висловлювань на разі не отримував чіткого визначення. Потреба у вивченні цього механізму зумовила **актуальність** цього дослідження. Окказіоналізм здебільшого досліджувався крізь призму неологічних студій, однак у сучасному медійному дискурсі окказіоналізм виконує нові функції, і вивчення когнітивного ефекту, який виникає в результаті вживання таких одиниць, залишається невирішеною проблемою. **Новизна** проведеного дослідження полягає у тому, що в статті проведено комплексне дослідження когнітивних ознак телескопічних окказіоналізмів в американському медійному дискурсі.

Мова – це явище, що притаманне суспільству і будь-які зміни, що відбуваються в культурній, соціально-політичній, економічній та науково-технічній сферах знаходять в ній своє відображення. Виникають нові реалії, поняття, предмети, якості, властивості та процеси, що потребують номінації і саме це зумовлює використання нових лексичних одиниць – окказіоналізмів (від лат. *occasionalis* – випадковий).

Проблеми категорії окказіональності та зокрема окказіоналізмів вивчали такі вчені як Н. І. Фельдман, Ж. Колоїз, Д. Ма-зурик, О. Стишов, К. Мартовод, Є. Карпіловська, О. Турчак, О. Г. Ликов, О. А. Земська та інші.

У мовознавчій науці окказіоналізми трактуються як «новоутворені матеріальні репрезентанти, що є результатом реалізації мовної потенції, характеризуються категорією окказіональності / узуальності, нульовим рівнем адаптації у мовному просторі та нульовим ступенем відтворюваності у просторі власне комунікативному» [1, с. 85]

У даній роботі ми послуговуватимемо визначенням О. Турчак, яка визначає окказіоналізм як «незвичне, експресивно забарвлене слово, яке по-новому, свіжо, оригінально називає предмети, явища дійсності, утворене з порушенням законів словотворення чи мовної норми, існує лише в певному контексті, у якому воно виникло, має свого автора і характеризується такими ознаками: належність до мовлення, утворюваність, залежність від контексту, одноразовість і нерегулярність використання, ненормативність, незвичність і новизна, експресивність, індивідуальна належність» [2, с. 2].

Для визначення прагмакогнітивних ознак окказіоналізмів у медійному дискурсі ми застосували підхід Д. Спербера та Д. Уілсона, який отримав загальну назву «теорія релевантності». На думку цих дослідників, людське мислення еволюціонувало у напрямку збільшення ефективності і зараз перебуває на такому етапі, коли увага та когнітивні ресурси схиляються до автоматичного спрямування до переробки інформації, яка видається на цей час релевантною [5, с. 29]. Теорія релевантності намагається пояснити, яким чином мовці беруть до уваги імпліцитні інференції, адже згідно з цією теорією мовці шукатимуть значення у будь-якій комунікативній ситуації, і лише знайшовши пояснення, яке задовольняє їх очікування релевантності, припинять інтерпретувати висловлення [4, с. 272]. Згідно з теоретиками релевантності у процесі інтерпретації висловлення спостерігається формування *ad hoc* концептів (ситуативних, спонтанних концептів, які адресат формує з контексту), які активізуються у свідомості адресата та спрямовують його до релевантної інтерпретації [3, с.91]. Наступними етапами є утворення імпліцитних передумов (які можуть взаємовиключати одна одну), формування імпліцитного висновку та кінцевий варіант інтерпретації значення висловлення.

У нашому дослідженні братимемо до уваги окказіоналізми утворені внаслідок телескопії, і у них присутні принаймні два смислових компонента, кожен з яких до певної міри зберігає та втрачає оригінальне значення.

У статті «*The Greece that can say 'No'*» (TIME, June 11, 2012), про кризу в Греції описуються спроби політиків Євро-союзу уникнути економічної кризи в Єврозоні. Для ситуації найгіршого можливого наслідку кризи автором використано

оказіоналізм «*drachmageddon*»: «*A framed photograph of the Guevara exhaling a cloud of cigar smoke hangs in Alexis Tsipras' modest office in central Athens. It's an easy symbol for those in Europe who see the leftist politician as a dangerous ideologue threatening to drag his country out of the euro and bring **drachmageddon** not only to Greece, but to the European Union.*»

Оказіоналізм утворений телескопічно за схемою:

drachma + (arma)geddon = drachmageddon

де *drachma* – це національна валюта Греції до 2002, а *-geddon* – це компонент, що означає процес знищення, падіння, руйнування, усічений від біблеїзму Armageddon (місце битви сил добра і зла під час кінця світу). В результаті буквального значення оказіоналізму – «падіння/кінець драхми».

У 2002 році Греція поступово почала виводити з обігу драхму і переходити до єдиної європейської валюти – євро. Коли ж в Греції почалась економічна криза, Євросоюз намагався допомогти у вигляді кредитів і вимагав запровадження реформ. І у статті наголошується, що доля Греції залежить від Євросоюзу і навпаки. Тобто, всі економічні, соціальні чи політичні нововведення у Греції матимуть вплив на Євросоюз. Тому аналізуючи контекст, в якому був вжитий оказіоналізм «*drachmageddon*», ми можемо стверджувати, що під «драхмою» мається на увазі загалом національна валюта Греції (на даний час це євро). Тобто, контекстуальне значення оказіоналізму може бути – «падіння національної валюти», чи «падіння євро». Варто також зауважити, що автор недарма використовує суфікс «*-geddon*», що несе в собі конотацію всеохоплюючого руйнування, краху. Адже «*drachmageddon*», який може відбутися в Греції, спричинить ефект доміно: падіння грецької економіки цілком ймовірно нашкодить Євросоюзу, а згодом і країнам, що входять до організації.

Виходить, що автор навмисне вживає саме таке поєднання елементів, для того щоб показати наскільки крихке становище національної економіки Греції і який вплив така ситуація матиме на Європейський Союз. Тим самим автор ніби підказує, що проблеми грецької економіки повинні розглядатись не тільки на національному, а й на міждержавному рівні.

Якщо простежити ланцюжок інтерпретації згідно з теорією релевантності, після виникнення *ad hoc* концепту адресат утворюватиме імпліцитні передумови трактування висловлення, які включатимуть у себе ознаки двох концептів, що увійшли у склад оказіональної одиниці. Імпліцитним висновком у цьому випадку буде кризовий стан економіки Греції, який загрожуює крахом економіці всього Євросоюзу. Якщо перший компонент вказує на географічну локацію явища, то другий компонент інтенсифікує (через біблійну складову, яка входить в образно-перцептивний адстрат концепту) стан краху, який очікує на економіку Євросоюзу.

Стаття «*Biking is on the rise in the U.S., but is there room on the road?*» (TIME, August 13, 2012) присвячена проблемам велосипедистів, які неодноразово стикаються з агресивними водіями на дорогах. Для позначення невдоволення, що висловлює громада велосипедистів, автор використовує оказіоналізм «*bikelash*»: «*...But even in the most pedal-friendly cities, cyclist can still feel they're biking against traffic, legally and culturally. It's as if just enough Americans have started cycling to prompt a backlash – call it a **bikelash** – as drivers and pedestrians ally against these rebels uprising precious traffic space. Is there room on the road for everyone?*»

Оказіоналізм утворений за допомогою словоскладання:

Bike + lash = bikelash

В контексті цей оказіоналізм матиме значення «негативна реакція велосипедистів», хоча буквального значення слова «*bikelash*» без контексту буде незрозумілим. Автор навмисне створює нове слово, щоб яскраво ілюструвати ситуацію, яка склалась на дорогах деяких міст США.

Слово «*backlash*», яке передує «*bikelash*», дає нам ключ до розуміння значення оказіоналізму. Послідовність слів і візуальний вигляд тексту одразу приковує увагу до оказіоналізму, і читач з легкістю може зрозуміти його суть. Варто відзначити, що такий оказіоналізм найімовірніше не функціонуватиме за межами свого контексту і він буде позначати концепт, що характерний саме для американської спільноти.

У цьому прикладі також спостерігаємо проєктування двох номінацій на одне явище, яке стає новим (*ad hoc*) концептом і потребує номінації у мовленні. Імпліцитними передумовами у процесі інтерпретації є понятійна сторона концепту BIKE та когнітивні ознаки концепту BACKLASH. Проєкція цих двох концептів на нове явище, яке не має закріпленої номінації у мові, призводить до потреби виникнення такої номінації і її вживання (у цьому контексті завдяки звуковій подібності першої частини номінації *backlash* та слова *bike*) у висловленні. Отож, у цьому прикладі, як і в попередньому, виникнення нового концепту потребує заповнення лексичної лакуни, в результаті чого автор використовує нову номінацію. Контекстуально «природнім» середовищем для номінації *backlash* є сфера політики або соціального протесту, а отже використання понятійної сфери цього концепту для контексту протистояння між учасниками дорожнього руху міститиме контраст між очікуваною та реальною сферою вживання одиниці, що, у свою чергу, спричиняє комічний ефект вибору такої номінації.

У статті «*The twilight of Chaves*» (TIME, October 8, 2012) розглядаються шанси Уго Чавеса, президента Венесуели, на здобуття перемоги у майбутніх президентських виборах. Автор багато розповідає про політику президента, наводить різні факти і, щоб розкрити суть його правління, використовує оказіоналізм «*democratator*»: «*Yet if Chavez isn't quite a dictator in the Castro mold, he's become what critics call a **democratator** a la Russian President Vladimir Putin. He seems to believe that the practice of being elected democratically excuses him from an obligation to govern democratically. But it hasn't, not even in Catia.*»

Оказіоналізм утворений за схемою:

Democrat + dictator = democratator

Зі статті ми дізнаємось, що Уго Чавес підкорив собі законодавчу і судову гілки влади, націоналізував різні бізнес-підприємства і ферми, звільняв тисячі представників опозиції з їхніх посад, приймав закони, що обмежують право свободи слова – і це ще неповний перелік всіх «демократичних» реформ президента. Такі маніпуляції не залишилися непоміченими і рейтинг Уго Чавеса почав знижуватись, тобто деякі громадяни Венесуели усвідомили диктаторські наміри свого президента.

Отож, виникнення феномену диктатора на чолі демократичної держави зумовило потребу номінації і таким чином, критики створили оказіоналізм «*democratator*», що загалом розкриває суть такого явища.

Аналізуючи сучасні негативні тенденції, що стали характерними для деяких країн, критики відкрито заявляють про неприпустимість існування диктаторського режиму в межах демократичної держави. Автор проводить аналогію з російським президентом Путіним, що *de jure* є демократичним президентом, а *de facto* – диктатором. І номінація Путіна чи Чавеса у медіа як «*democratator*» є спробою привернути увагу громадськості до такого стану речей, який може обернутися загрозою, як і для окремих держав, так і для континентів загалом.

У процесі інтерпретації *ad hoc* концепт міститиме когнітивні ознаки обох концептів, які є взаємовиключними. Імпліцитні передумови трактування висловлення з такою одиницею будуть взаємовиключні і протилежні, а отже адресат повинен сформулювати імпліцитний висновок, який не міститиме конфліктів значень. Це усунування конфліктуючих ознак обох концептів,

присутніх у цій номінації, відбувається через зворотні інференції (backward inferences), у процесі чого адресат збагачує свою інтерпретацію експліцитного змісту до точки, коли інтерпретація міститиме контекстуально обумовлені імплікації [6, с. 244].

Висновки: в результаті дослідження інтерпретації висловлень з окаяоналізмами, утвореними засобами телескопії, у медійному дискурсі з підходу теорії релевантності, нами було встановлено, що такі окаяоналізми вживаються для заповнення лексичних лакун, коли відносно новий концепт потребує номінації у висловленні. Трактуювання таких окаяоналізмів відбувається шляхом утворення *ad hoc* концептів, які допомагають адресату вивести імпліцитні передумови та висновки, на основі яких формується визначення експліцитного змісту висловлення. Досліджувані окаяоналізми містять найбільш яскраві ознаки кожної з номінацій, які входять до їх складу. Разом з тим спостерігається нівелювання менш контекстуально виправданих ознак. Хоча інтерпретаційний механізм, задіяний при трактуюванні таких одиниць стає більш складним, сукупний когнітивний ефект значно зростає, в результаті чого такі одиниці є мають більше емоційне навантаження та вищий ступінь привабливості у медіадискурсі. Медійний дискурс є сприятливим середовищем для подібних експериментів зі створення нових лексичних утворів, які більш влучно номінують нові концепти, що виникають у дискурсі. **Перспективи** подальших розвідок вважаємо дослідження функцій таких окаяоналізмів у медійному дискурсі.

Література:

1. Колоїз Ж. Українська окаяональна деривація : [монографія] / Ж. Колоїз. – К. : Акцент, 2007. – 311 с.
2. Турчак О. М. Поняття «окаяоналізм» у мовознавчій літературі та його мовленнєва реалізація в українських періодичних виданнях кінця ХХ століття [Електронний ресурс] / О. М. Турчак // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Сер. : Філологічні науки. – 2013. – № 2. – С. 299–305. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vduepf_2013_2_42.pdf
3. Sperber D., Wilson D. A deflationary account of metaphor. / Dan Sperber, Deirdre Wilson // The handbook of metaphor. – Cambridge: CPU, 2008. – P. 84–105.
4. Sperber D., Wilson D. Relevance: Communication and cognition / Dan Sperber, Deirdre Wilson. – Oxford : Blackwell, 1995. – 326 p.
5. Vega Moreno R. Creativity and convention: the pragmatics of everyday figurative speech. / Rosa E. Vega Moreno. – Amsterdam/ Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2007. – 250 p.
6. Wilson D. Truthfulness and relevance / Deirdre Wilson, Dan Sperber // UCL working papers in linguistics. Volume 12. – London, 2000. – P. 215–254.

УДК 811.14'06'255.2:37(045)

Н. Ю. Воевутко,

Маріупольський державний університет, м. Маріуполь

ДО ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ З НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

У статті визначено основні особливості та закономірності адекватного перекладу лексичних одиниць терміносистеми дистанційної освіти з новогрецької мови на українську. На прикладі окремих термінів проаналізовано основні труднощі перекладу, запропоновано можливі варіанти вирішення цих труднощів, визначено шляхи усунення труднощів перекладу наведених термінів.

Ключові слова: новогрецька мова, дистанційна освіта, термінологія, переклад, семантична співвіднесеність.

К ПРОБЛЕМЕ ПЕРЕВОДА ТЕРМИНОЛОГИИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ С НОВОГРЕЧЕСКОГО ЯЗЫКА НА УКРАИНСКИЙ

В статье определены основные особенности и закономерности адекватного перевода лексических единиц терминосистемы дистанционного образования с новогреческого языка на украинский. На примере отдельных терминов проанализированы основные трудности перевода, предложены возможные варианты решения этих проблем, определены пути устранения трудностей перевода указанных терминов.

Ключевые слова: новогреческий язык, дистанционное образование, терминология, перевод, семантическая соподнесенность.

TO THE PROBLEM OF TRANSLATION OF DISTANCE EDUCATION TERMINOLOGY FROM MODERN GREEK TO UKRAINIAN

The article defines the main features and patterns of the adequate translation of lexical units of distance education terminology system from Modern Greek to Ukrainian. The author analyzes the main difficulties in translation and proposes possible variants of fixes to terms such as «distance education», «distance learning», «education at a distance», «tutor», «software», «computer training program», «training plans», «educational philosophy», «educational platform», «portfolio».

It is proven that the choice of the course of translation of distance education terminology is affected by complex factors, including those relating to terminology in general and those that directly determine the specifics of the distance learning terminological system. The general include, firstly, the acquisition of terms with additional values during used in everyday life (pedagogy is a social science) and secondly, the presence of a significant number of loans. The last factor is one of the defining features of proper distance education terminology. In addition, another influential factor in the choice of approaches to translating the abovementioned terminology is the integration of informatics and distance learning terminological systems. When translating distance education terminology from Modern Greek to Ukrainian methods such as direct translation, tracing, logical development method of translation dominate.

The problem of distance learning terminology translation from Modern Greek to Ukrainian requires further discussion and study with the involvement of leading specialists in this sector of pedagogy from Ukraine, Greece, and the Republic of Cyprus.

Keywords: Modern Greek language, distance education, terminology, translation, semantic correlation.

Актуальність дослідження. Виникнення та застосування нових інформаційно-комунікаційних технологій сприяло обміну найновішою інформацією між країнами світу, спричинило комплексні дослідження наукової педагогічної літератури на рівні термінології і номенклатури (у тому числі імен та прізвищ науковців, назв навчальних закладів, фондів та інших організацій), обумовило укладання перекладних термінологічних словників.

На сучасному етапі дистанційна освіта нарощує можливості і, як наслідок, зміцнює та посилює позиції на світовому ринку освіти. Цей процес також супроводжується появою нових понять, явищ, інструментарію, що обумовлює потребу у термінуванні та подальшому перекладі термінів дистанційної освіти на різні мови світу, зокрема з новогрецької на українську.